

Αγορεύσεις πολιτικών στη Βουλή για τη χορήγηση του δικαιώματος ψήφου στις Ελληνίδες, στη δεκαετία του 1920

Ο βουλευτής Κεφαλληνίας Αθανάσιος Τυπάλδος-Μπασιάς υπέβαλε πρώτος στις 21 Δεκεμβρίου 1919 πρόταση νόμου «περί ισοπολιτείας των γυναικών».

Παραθετούμε αποσπάσματα από τις συζητήσεις στη Βουλή:

Συνεδρίαση 24, 21 Δεκεμβρίου 1919

Α. ΜΠΑΣΙΑΣ

Κύριε Πρόεδρε, η υποβολή παρά του αξιοτίμου Υπουργού της Δικαιοσύνης δύο νομοσχεδίων κοινωνικής ανάγκης, τα οποία προ πολλού καιρού έδδει να υποβληθώσι, το περί διαζυγίου και το εξ αδιαθέτου διαδοχής με ώθησαν να υποβάλλω πρότασιν νόμου «περί ισοπολιτείας των γυναικών». Ο αξιοτίμος Πρόεδρος της Κυβερνήσεως εδέχθη εν Παρισίοις κατά την 14 Νοεμβρίου επιτροπήν εκ γυναικών, την οποίαν εδέχθη ευμενέστατα και εξεφράσθη ενθουσιωδώς υπέρ αυτών χαρακτηρίσας ότι το έργον το επιγενησόμενον είναι το μέγιστον έργον του αιώνος. Παρακαλώ να γίνει επιτροπή όπως παραπεμφθεί το νομοσχέδιον.

Η πρόταση του Αθ. Τυπάλδου-Μπασιά είχε ως εξής:

Άρθρο 1

«Αι διατάξεις όλων των νόμων και διαταγμάτων αστικού και δημοσίου δικαίου εν Ελλάδι εφαρμόζονται εξίσου επί αμφοτέρων των φύλων. Πάσα εκ των υφισταμένων νόμων μειώσις της καταστάσεως της γυναικός καταργείται».

Άρθρο 2

«Η έναρξις της ισχύος του παρόντος νόμου εν μέρει ή εν όλω ορίζεται δια Βασιλικού Διατάγματος».

Η ειδική επιτροπή «επί της προτάσεως νόμου περί ισοπολιτείας των γυναικών» κατέθεσε την έκθεσή της την 4 Μαΐου 1920.

Η έκθεση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής αν και «αποδεχόμενη την αρχήν» θεώρησε ότι «θα ήτο λυσιτελέστερον αντί της γενικής διατάξεως της προτάσεως να προβή η Βουλή δι' ειδικών διατάξεων τμηματικώς εις την κατάργησιν των ανικανοτήτων της γυναικός εν τε τω ιδιωτικώ και δημοσίω δικαίω».

Συνεδρίαση 32, 28 Ιανουαρίου 1920

Χ. ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Κύριοι βουλευταί Έλληνες, μη θέλετε να φανείτε ότι υστερούμεν. Λάβετε υπ' όψιν σας ότι ολόκληρος ο πεπολιτισμένος κόσμος έχει παραδεχθεί την γυναίκα ως ίσην προς τον άνδρα και δεν είναι ορθόν ο Ελληνισμός ο οποίος επρωτοστάτησε πάντοτε εις κάθε πολιτισμόν, να φανεί ότι οπισθοδρομεί εις το ζήτημα τούτο καθ' ην στιγμήν η Αμερική, η Ρωσία, η Σερβία, η Αγγλία, η Δανιμαρκία, η Νορβηγία, η Σουηδία, ο Καναδάς, η Γαλλία, η Ιταλία, η Βουλγαρία παρεχώρησαν δικαιώματα εις τας γυναίκας. Μη σας φαίνεται παράξενον, ο Άσκούιθ, ο Λούδ Τζώρτζ εφήφισαν υπέρ του ζητήματος των γυναικών. Οι μεγαλύτεροι άνδρες του αιώνος μας είναι σημερον φεμινισταί. Αυτός ο Πρόεδρος μας.

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ. Α. Α. (Γέλωτες).

Χ. ΒΑΣΙΛΑΚΑΚΗΣ

Λάβετε υπ' όψει ότι ήμην εις την Ευρώπην και αι δηλώσεις του κ. Προέδρου ανέδειξαν αυτόν εις την συνείδησιν του πολιτισμένου κόσμου εις μέγαν βαθμόν. Παρακαλώ την Βουλήν να επιτρέψει να τυπωθεί και διανεμηθεί το υπόμνημα τούτο.

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ. Μάλιστα. Μάλιστα (Γέλωτες).

Ο Πρωθυπουργός Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ δηλοί:

Κύριοι συνάδελφοι δεν υπάρχει καμμία αμφιβολία ότι τους νόμους, τους οποίους ημεις εκάμαμεν, τους εκάμαμεν δυστυχώς προς το συμφέρον του ανδρικού γένους και εν υποτιμήσει του γυναικείου φύλου. Νομίζω ότι η εξομοίωσις της γυναικός, η ισότης της γυναικός επί του εδάφους του αστικού δικαίου είναι ώριμος καρπός, τον οποίον δικαιούται η γυναίκα να δρέψει. Κατά την αστικήν ημών νομοθεσίαν ίνα γίνει συμβόλαιον παρουσία δύο μαρτύρων πρέπει οι μάρτυρες αυτοί να είναι άνδρες, αποκλείει το δικαίωμα εις την γυναίκα να είναι μάρτυς κατά την σύνταξιν του συμβολαίου, και διά την μητέρα και την μάμην δεν επιτρέπει το δικαίον μας την άσκησιν της επιτροπείας και όλα αι διατάξεις του αστικού κώδικος, αι οποία κανονίζουν την αστικήν ικανότητα των γυναικών και αποκλείουν την παράστασιν αυτών ακόμη ενόπιον του δικαστηρίου άνευ της αδείας του ανδρός διά την εξώπροικον περιουσίαν, όλα αυτά μπορεί κανείς να πει χωρίς καμμίαν υπέρβασιν, είναι στίγματα της νομοθεσίας ημών τα οποία πρέπει να εξαλειφθούν.

Αλλά μέχρι του σημείου αυτού είμαι φεμινιστής, οφείλω όμως να ομολογήσω ότι δεν ηγναίνω τόσον γρήγορα μπροστά, μαζί με τον προλαλήσαντα συνάδελφόν, όσο αφορά το επίπεδον της πολιτικής εξομοιώσεως των γυναικών. Βεβαίως είμαι εντελώς σύμφωνος ότι και αι γυναίκες έχουσι το δικαίωμα να καταλάβωσι τας δημοσίας θέσεις κατά γενικόν κανόνα όλας, όχι τας εκκλησιαστικάς βεβαίως (γέλωτες).

Γ. ΠΩΠ. Τας δικαστικάς:

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ (Πρωθυπουργός).

Θα κανονισθεί αναλόγως των περιστάσεων.

Όσον αφορά όμως το δικαίωμα της ψήφου θα κάμω την εξής δήλωσιν. Πιστεύω ότι η παροχή του δικαιώματος της ψήφου εις τα γυναίκας θα έχει κοινωνικόν και πολιτικόν συμφέρον. Νομίζω ότι παντού όπου παρέχωρήθη το δικαίωμα τούτο κανέν εκ των Κρατών δεν μετενόησε διά την παραχώρησιν της ψήφου των γυναικών. Κάμνω μίαν επιφύλαξιν ίνα δώσω την ψήφον εις τας γυναίκας απαιτώ μίαν προϋπόθεσιν, την οποίαν και εμνημόνευσα εις τας γυναίκας εν Παρισίοις, αι οποίαι ήλθον να με επισκεφθώσιν ίνα μου ζητήσωσι την παραχώρησιν: το εξαρτώ από μίαν προϋπόθεσιν την οποίαν θα την αναγνωρίσητε: θα δώσωμεν την ψήφον εις τας γυναίκας εάν βεβαίως θέλωσι και αι γυναίκες το δικαίωμα της ψήφου, όχι να τας εκβιάσωμεν ίνα λάβωσι την ψήφον. Είπον εις τας γυναίκας, αι οποίαι ήσαν άξια πάσης τιμής, να εξακολουθήσωσι την προπαγάνδαν των ίνα πείσωσι τας Ελληνίδας γυναίκας να θελήσωσι να ζητήσωσι το δικαίωμα της ψήφου. Δεν θα το δώσωμεν κατ' ανάγκην όπως έγινεν εν Αγγλία, ούτε ελπίζω να μου πετάξουν κουτιά από σαρδέλλες! Θέλω να το συζητήσωμεν κατά τον ηρεμώτερον τρόπον υποσχόμενος να ληφθεί υπ' όψιν μόλις ως πεισθώμεν ότι πράγματι αι Ελληνίδες γυναίκες θέλουν το δικαίωμα της ψήφου όπως το δώσωμεν αυτό. Τώρα υπό ποίους όρους θα δοθεί αυτό, θα το ιδώμεν. Νομίζω ότι πρέπει να αρχίσωμεν από την δημοτικήν διοίκησιν, η οποία θα

μας επιτρέψει να δώσω με τον δικαίωμα εις τας γυναίκας των μεγάλων δήμων όπου η εκπαίδευσις είναι μάλλον διαδεδομένη, και να εκτιμήσωμεν τον τρόπον καθ' ον θα χειρισθεί το δικαίωμα τούτο η γυναίκα.

Συνεδρίαση ΡΑ, 19 Μαΐου 1922

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

Εδώ είναι το λάθος. Πρόκειται περί καθήκοντος, περί υποχρεώσεως, Πας πολίτης, Έλλην, είτε άρρην είναι, είτε θήλυ, οφείλει να εκπληρώσει εκείνην την λειτουργίαν του πολιτικού οργανισμού εις την οποίαν δύναται να είναι χρήσιμος. Ούτω να θέσπτε το ζήτημα και να μη ομιλήτε περί δικαιώματος, το οποίον έχετε εις η εγώ, ή αν πρέπει να έχωσιν ή όχι αι γυναίκες ψήφον. Να ομιλήσπτε περί χρησιμότητος, την οποίαν δύναται να έχωσιν, ψηφίζουσαι ή μη ψηφίζουσαι αι γυναίκες ή οι άνδρες. Και διά να ομιλείτε περί χρησιμότητος την οποίαν έχουσαι αι γυναίκες, και αν πρόκειται περί καθήκοντος ή δικαιώματος, πρέπει να εκτιμηθεί οποία είναι η θέσις την οποίαν κατέλαβον ή τείνουσαι να καταλάβωσιν εν τω κοινωνικώ οργανισμώ αι γυναίκες, ότε θα κριθεί τίνας είναι εκείναι, αι οποίαι θα κληθώσιν να εκτελέσωσι το καθήκον τούτο. Από μόνης της απόψεως ταύτης δύναται να κριθεί το ζήτημα και ουχί από απόψεως άλλης, δικαιώματος τουτέστιν ημών, το οποίον θα δώσωμεν διά ν' αμειψώμεν την α, ή β υπηρεσίαν.

...Ουδέεις ήτο ο δυνάμενος να δώσει ή ν' αφαιρέσει το τοιούτο δικαίωμα. Το δικαίωμα της ψήφου εκτήθη από εκείνους οι οποίοι είχαν την δύναμιν να το κατακτήσωσιν. Αλλά την στιγμήν κατά την οποίαν εκείνοι, οι οποίοι εκτήσαντο το δικαίωμα αυτό, εάν είναι εκείνοι οι οποίοι ζητούσι τούτο, αλλ' είναι αντιπρόσωποι πράγματι του λαού, έχοντες συναίσθησιν υποχρεώσεως, την οποίαν έχουσαι να μεταδώσωσι, το δικαίωμα τούτο εις πάντας εκείνους, όχι δικαίωμα αλλά καθήκον, ευρισκόμεθα προ του εδάφους της υποχρεώσεως ημών να εμπιστευώμεν αυτό προς εκείνους οι οποίοι προς συγκρότησιν της κοινωνίας, δύναται εξόχως να χειρισθώσι τούτο. (Ζωηρά χειροκροτήματα εκ της αιθούσης και των θεωρείων).

Συνεδρίαση ΡΒ, 26 Μαΐου 1922

Γ. ΜΠΟΥΣΙΟΣ

Ο κ. Πρόεδρος της σημερινής Κυβερνήσεως διά των δηλώσεων, τας οποίας έκαμεν ενώπιον της Συνελεύσεως, συνίστα την ταχύτεραν περάτωσιν του συντακτικού έργου της Συνελεύσεως. Η δήλωσις αυτή εστηρίζετο επί της συνενοήσεως των δύο συμπραττόντων εν τη Κυβερνήσει κομμάτων, όπως, τα θέματα Δημοψήφισμα, Επαγγελματικόν Κοινοβούλιον, ψήφος των γυναικών, Γερουσία και άλλα, μη συζητηθώσιν εν τη Συνελεύσει αλλά παραπεμφθώσιν όπως συζητηθώσιν εις Βουλήν προερχομένην εκ νέων εκλογών. Απορεί ως εκ τούτου πώς διεξάγεται σήμερα συζήτησις, επί της διατάξεως της σχετικής προς την ψήφον της γυναικός, εξ αφορμής του τρίτου άρθρου του Συντάγματος.

Δ.Π. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

Ακριβώς γίνεται αυτό το οποίον ζητείτε. Διά της προστεθείσης εις το Σύνταγμα διατάξεως, ζητείται να παραπεμφθεί εις την μέλλουσαν Βουλήν το ζήτημα της γυναικείας ψήφου.

Ο Αρχηγός Κόμματος και Υπουργός Δικαιοσύνης Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ δηλοί:

Δεν γίνεται αυτό το οποίον φρονεί ο κ. Μπούσιος· δεν γίνεται συνταγματική διάταξις δίδουσα ψήφον εις τας γυναίκας, διότι εάν εγίνετο τοιαύτη συνταγματική διάταξις, θα ελέγομεν «παραχωρείται ψήφος εις τας γυναίκας», ενώ δεν λέγομεν παρά ότι δίδεται ικανότης εις την μέλλουσαν Βουλήν να παραχωρήσει δικαίωμα ψήφου εις τας γυναίκας. Είναι άλλο αυτό λοιπόν. Αν έχητε υπ' όψει σας ότι υπάρχουσι κράτη, και μάλιστα εκείνα εις τα οποία εδημιουργήθη το πολιτεύμα το Κοινοβουλευτικόν, όπου πάσα Βουλή έχει πάσαν την συντακτικήν εξουσίαν, θα ίδητε ότι τούτο το οποίον πρόκειται να κάμωμεν εξαιρετικώς διά το ζήτημα της ψήφου των γυναικών, είναι εκείνο το οποίον αποτελεί αλλαχού την κανονικήν κατάστασιν. Ημείς εδώ έχομεν το σύστημα κατά το οποίον δεν έχει συντακτικήν εξουσίαν οιαδήποτε Βουλή. Διά τούτο εξαιρετικώς εις τινα θέματα, και δη δι' εν των θεμάτων τούτων, δίδομεν συντακτικήν εξουσίαν εις την μέλλουσαν Βουλήν.

Ν. ΚΑΜΠΑΝΗΣ

Εάν εξητηίτο να χορηγηθεί από τούδε το δικαίωμα της ψήφου εις αυτάς, θα εκηρύσσετο ούτος εναντίον ταύτης, διότι η πλειοψηφία των ελληνίδων γυναικών δεν είναι εισέτι ώριμος προς τούτο. Απόδειξις μεταξύ άλλων και η αδιαφορία αυτών διά το ζήτημα τούτο, καθόσον ουδόλως εξεδήλωσαν αύται την διάθεσιν όπως χορηγηθεί εις αυτάς η άσκησις της δημοσίας ταύτης λειτουργίας.

Ο Αρχηγός Κόμματος και Υπουργός Δικαιοσύνης Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ δηλοί:

Δεν με αποτρέπει, του να απονείμωμεν την ψήφον εις τας γυναίκας, ο φόβος, ο οποίος υπάρχει εις πολλούς, μη θα δώσωμεν το δικαίωμα ψήφου εις πρόσωπα τα οποία θα κάμωσι χρήσιν επί μεταβολή ασυλλογίστω της παρούσης καταστάσεως. Η βάση της γνώμης μου είναι ότι, πας όστις συντελεί εις την παραγωγήν της κοινωνίας εργαζόμενος, είναι και ο αρμόδιος ίνα ασκήσει τα δικαιώματα εκείνα, τας εξουσίας εκείνας, δι' ων ρυθμίζονται τα πράγματα της κοινωνίας. Αυτή είναι η αρχή η δική μου. Διά την εφαρμογήν δε της αρχής είναι εντελώς αδιάφορον εάν εκείνος, ο οποίος ευρίσκειται εν τοιαύτη θέσει ζητεί ή δεν ζητεί την άσκησιν της κρατικής εξουσίας.

Συνεδρίαση ΡΓ' 27 Μαΐου 1922

Πρότασις Ν. ΛΕΒΙΔΗ, εις ην προσχωρεί και ο Α. ΜΟΜΦΕΡΑΤΟΣ, έχουσα ούτω:

«Το δικαίωμα του ψηφοφορείν προς εκλογήν των βουλευτών ή πληρεξουσίων ως και κατά τας δημαρρεσίας και κατά τας κοινοτικές εκλογάς εφόσον το κοινοτικόν σύστημα ισχύει, απονέμεται και εις τας γυναίκας εφ' οίς όροις κέκτηνται τούτο κατά τους νόμους και οι άνδρες».

Β. ΜΑΡΚΕΖΙΝΗΣ

Δεν δύναται να θεθεί εις ψηφοφορίαν η πρότασις αυτή του κ. Λεβίδη περί άμέσου παροχής δικαιώματος ψήφου εις τας γυναίκας, διότι δεν συνεζητήθη τοιούτο ζήτημα εν τη Συνελεύσει, αλλά μόνον αν δέχεται να ψηφισθεί διάταξις, καθ' ην να παρέχηται το δικαίωμα τού να παραχωρήσει άλλη Βουλή, εάν θέλει ή μη, και το δικαίωμα της ψήφου εις τας γυναίκας. Κατά τον Κανονισμόν δε, ίνα μία πρότασις τεθεί εις ψηφοφορίαν, πρέπει να είναι πόρισμα της γενομένης συζητήσεως· αλλά τοιαύτη συζήτησις δεν έγινε· επομένως η πρότασις του κ. Λεβίδη είναι απαράδεκτος, μη δυναμένη να τεθεί εις ψηφοφορίαν.

Ν. ΛΕΒΙΔΗΣ

Μετά τας γενομένας εν τη Συνελεύσει συζητήσεις, εβελτίωσε την πρότασιν αυτού, προσθέσας ότι, αφού πρόκειται να δοθεί το δικαίωμα της ψήφου εις τας γυναίκας, διά τας βουλευτικές εκλογάς, κατά μερίζονα λόγον δέον να δοθεί τοιούτο και διά τας δημαρρεσιακάς και κοινοτικές. Δεν δύναται συνεπώς να αποκρουσθεί η πρότασις του.

Συνεδρίαση ΡΣΤ', 1 Ιουνίου 1922

Γ. ΜΠΟΥΣΙΟΣ

Ασχετώς προς το τυπικόν μέρος της διεξαγομένης συζητήσεως, επί της ουσίας ευρίσκει ότι, αφού δεν πρόκειται διά της σχετικής προσθήκης του 3ου άρθρου του Συντάγματος ν' αναγνωρισθεί από τούδε το δικαίωμα της ψήφου εις τας γυναίκας, αφού δεν πρόκειται ή παρούσα Συνέλευσις, γινομένη Βουλή, να ψηφίσει σχετικόν νόμον, η δε μεθ' ημάς ελευσομένη Βουλή μόνον υπό συντακτικήν μορφήν δηλ. διά των 2/3 του όλου αριθμού των μελών της θα δύναται να ψηφίσει αυτόν, είναι άπορον διατί ο αρχικός εισηγητής της προτάσεως δεν δέχεται να παραπεμφθεί το ζήτημα μετ' άλλων ομοίων εις την συντακτικήν αρμοδιότητα της προσεχούς Βουλής. Σέβεται την γυναίκα ως μητέρα, ως αδελφήν, ως σύζυγον, ως θυγατέρα, ως φίλην, ως οικογενειακόν και κοινωνικόν παράγοντα· σέβεται και τας γνώμας των εναντιοφρονούντων· σέβεται όμως και την δημοσίαν γνώμην η οποία μετ' αγανακτήσεως παρακολουθεί την επί του ζητήματος τούτου παρατεινομένην άκαιρον συζήτησιν καταναλίσκουσαν πολυτίμους ώρας της Συνελεύσεως επί πρόφως τεθέντος θέματος. Και απέναντι της εκδηλουμένης επιμονής προς παράτασιν της συζητήσεως, αναγκάζεται ν' αποχωρήσει της αιθούσης, εφόσον διαρκεί αυτή.

Ο Αρχηγός Κόμματος και Υπουργός Δικαιοσύνης Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ
δηλώνει:

Ίσως, διότι θεωρεί ο εκ Κοζάνης κ. Πληρεξούσιος εν τη συνειδήσει αυτού λευκόμενος αρνητικώς το ζήτημα της ψήφου των γυναικών, νομίζει ότι είναι ματαιοπονία να συζητώμεν περί θέματος, το οποίον η συνείδησις αυτού έχει καταδικάσει. Θα μοι επιτρέψει να είπω εις αυτόν ότι η υπό της συνειδήσεως αυτού καταδίκη ενός θεσμού, δεν είναι αρκετή ίνα ο θεσμός αυτός θεωρηθεί ανάξιος, όπως απασχολήσει Συντακτικήν Συνέλευσιν κατασκευάζουσα το Σύνταγμα, όχι μόνον διά την σήμερον, αλλά και εις το διηνεκές, μέχρις ότου επέλθει μεταβολή αυτού.

Υπάρχουσι πολλοί οι οποίοι, μη δυνάμενοι ν' αντιληφθώσι την σπουδαιότητα του ζητήματος περί του οποίου πρόκειται, μη δυναμένοι να δίδωσιν τας περιπτώσεις υπό τας οποίας είναι ενδεχόμενον, διά να μην είπω βέβαιον, να ευρεθεί εις την ανάγκην η Χώρα ημών να προσφύγει εις θεσμόν, τονοποίον ολόκληρος σχεδόν ο κόσμος έχει αποδεχθεί, νομίζουσιν ότι δύνανται να ομιλώσι περί αυτού μετά χαριτολόγου αβρότητας. Αλλά περί τούτου έχω ήδη δεδηλωμένην την γνώμην μου.

Το 1925, Πρωθυπουργός τότε ο Αλεξ. Παπαναστασίου, επρότεινε στην Εθνοσυνέλευση να δοθεί ψήφος στις γυναίκες. Η αντίδραση ήταν τέτοια που αναγκάστηκε να αποσύρει την πρόταση. Τότε είχε εκφωνήσει αγόρευση από την οποία δημοσιεύουμε τα παρακάτω αποσπάσματα. Στην συνέχεια προσπάθησε να δοθεί απλή εξουσιοδότηση στην Κυβέρνηση να μπορεί να χορηγήσει με Π.Δ. δικαίωμα ψήφου, αλλά για τις δημοτικές εκλογές, και με πολλούς περιορισμούς στις Ελληνίδες. Η πρόταση αυτή ψηφίσθηκε, αλλά το περιορισμένον αυτό δικαίωμα χορηγήθηκε με Π.Δ. μόνο το 1930.

Δ' Συντακτική Συνέλευση, 20 Φεβρουαρίου 1925

ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

...Θα ήτο εντελώς άδικον από απόψεως ανθρωπίνων δικαιωμάτων να διαμφισβητηθεί απολύτως εις το 1/2 του πληθυσμού το δικαίωμα του να εκφέρει γνώμην επί των πολιτικών πραγμάτων, καθ' ην στιγμήν προσφέρει και αυτό μεγάλας υπηρεσίας και υφίσταται μεγάλα βάρη και εν καιρώ ειρήνης και εν καιρώ πολέμου. Και όχι μόνο τούτο, αλλά ακριβώς λόγω της ιδιοσυγκρασίας των γυναικών, η ανάμιξις αυτών ήθελε πολύ συντελέσει εις την διαφώτισιν ως προς τας αντιλήψεις της ζωής εις πολλά ζητήματα, ιδίως εις μερικάμέτρα αφορώντα την οικογένειαν, τη γμόρφωσιν και περιθαλψιν των παιδιών και εις μερικά άλλα...

...Αλλ' αν δεν προτείνω την αναγκαστικήν καθιέρωσιν του εκλογικού δικαιώματος των γυναικών το πράττω, διότι νομίζω ότι, παρ' όσα εξετέθησαν, απαιτείται ωρίμανσις της δημοσίας γνώμης τόσο του γυναικείου κόσμου όσον και του ανδρικού κόσμου, προς παραδοχήν της επεκτάσεως αυτής, η οποία θα έλθει και εις την Ελλάδα αναγκαστικώς, λόγω της προσοδευτικής εξελίξεως όλων των Πολιτειών και της καθιέρωσως του δημοκρατικού πολιτεύματος, το οποίον στηρίζεται επί ανθρωπιστικωτέρων βάσεων.

Συνεδρίαση 78, 1 Απριλίου 1929

Ο Βουλευτής Π. ΦΛΩΡΟΣ αναπτύσσει την αναφοράν της φιλοπότχου Χριστιανικής Αδελφότητος Κυριών Αγρινίου, επιτιθεμένης κατά των ενεργειών σωματείων τινων περί παροχής ψήφου εις τας γυναίκας, λέγει:

Κύριοι συνάδελφοι, οι ρήτορες της χθεσινής συνελεύσεως των γυναικών εν τω Κεντρικώ Θεάτρω ανέπτυξαν, ότι σύμπασαι αι γυναίκες της Ελλάδος ζητούν ψήφον. Σήμερον ευτυχώς δευτέρα κατά συζήτησιν αναφορά, έρχεται αναφορά των γυναικών της φιλοπότχου Χριστιανικής Αδελφότητος των κυριών. Αντί, λοιπόν, τούτου έστειλα εις τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου και εις την Κυβέρνησιν αναφοράν, επειδή δε το πολυάσχολον του κυρίου προέδρου της Κυβερνήσεως δεν θα του έδωσε καιρόν, να ρίψει μια ματιά εις αυτήν, δι' αυτό, να μου επιτρέψητε, να σας την διαβάσω. Αφού καταφέρεται κατ' αρχάς κατά των ηγουμένων της κινήσεως αυτής, λέγει και τα εξής (αναγινώσκει). «Δι' αυτό ημείς ως χριστιανοί κ.λπ.» Το εκλέγειν, κύριοι βουλευταί, δι' ημάς τους άνδρας είναι δικαίωμα αλλά δικαίωμα, το οποίον αναστέλλεται εις ορισμένες περιπτώσεις.

Διά να έχομεν το δικαίωμα του ψηφίζεσθαι, πρέπει, να υπηρετήσωμεν εις τας τάξεις του στρατού, εάν δεν υπηρετήσωμεν, εάν δεν απαλλαγώμεν διά νομίμους λόγους, δεν θα ψηφίσωμεν. Αλλ' εάν υποπέσωμεν εις κανέν αδίκημα εκ των αναγραφόμενων εν τω ποινικώ νόμω μας αφαιρείται το δικαίωμα. Και ήδη ερωτάται, εάν ημείς, ασβούντες προς νόμους δημιουργήματα, της κρίσεως και της αντιλήψεως δεν στερούμεθα του υψίστου δικαιώματος της ψήφου; Αυξάνεσθε και πληθύνεσθε. Και βλέπομεν άρνησιν της θείας εντολής, άρνησιν του δικαιώματος το οποίον αντλείται από αυτόν τον Θεόν την παραγωγήν του ανθρωπίνου γένους. Λοιπόν, όταν έχωμεν ήδη εις τας μεγαλουπόλεις γυναίκας ασχολούμενας και κατατριβούσας τρεις και πέντες ώρας, διά το μανικιούρ και βάψιμο, ζητούν, να τους δοθεί και ψήφος, πρέπει, να τους δώσει και αιρετά αξιώματα. Πρέπει, να δώσωμεν εις τας γυναίκας διάφορα αξιώματα, εξευτελίζοντες το ανδρικόν φύλον. Εάν δε αι γυναίκες του Σουλίου εσηκώνοντο και έλεγον θέλομεν δικαίωμα ψήφου, πρώτος εγώ, θα υπέγραφον και, θα έλεγον τους πρέπει, διότι έκαμον ανδρικά καθήκοντα, διότι επολέμησαν με τα τουφέκια και τις πέτρες. Δι' αυτό σας εξορκίζω, να μη θελήσει η Κυβέρνησις εξυπηρετούσα την Ελλάδα, να δώσει ψήφον εις τας γυναίκας.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ (Πρωθυπουργός)

Δυστυχώς, κύριε συνάδελφε, προ δέκα ετών εάν εξέφρασα αντιθέτους γνώμας με τας ιδέας σας είπα, ότι είμαι έτοιμος να χορηγήσω εις τας γυναίκας το δικαίωμα της ψήφου εις τας δημοτικές εκλογάς, αλλά εζήτησα μόνον να πεισθώ αν το θέλουν αι γυναίκες. Τα λέγω αυτά, διότι επεκαλέσθητε την γνώμην μου.

Α. ΠΑΓΙΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Υμείς εφροντίσαμεν, όπως γνωρίζετε το 1925, να δώσωμεν εξουσιοδότησιν, διά διατάγματος, να χορηγηθεί αυτό.

Π. ΦΛΩΡΟΣ

Το ορθότερον, λοιπόν, θα είναι να γίνει ένα δημοψήφισμα μεταξύ γυναικών και να ερωτηθούν, εάν θέλουν, να ψηφίσουν και να εκλέγονται και αναλόγως να διευθετηθεί το ζήτημα.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ (Πρωθυπουργός)

Από τους άνδρας ή τας γυναίκας;

Π. ΦΛΩΡΟΣ

Να ερωτηθούν αι γυναίκες όλα. Αι αγρότιδες να ψηφίσουν αν θέλουν να εκλέγουν και τότε αν είπουν ναι, ευχαρίστως, θα κάμψωμεν τον αυχένα, όπως και τώρα όλοι μας είμεθα δούλοι εις τας γυναίκας μας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ο κ. Ε. Τριποδάκης έχει τον λόγον.

Ε. ΤΡΙΠΟΔΑΚΗΣ

Δεν έχω να προσθέσω τίποτε άλλο, παρά εάν η Βουλή θελήσει και δώσει το δικαίωμα ψήφου εις τας γυναίκας τότε ποία κατάστασις θα υπάρχει, όταν την μισή ημέραν η γυναίκα θα την καταναλίσκει εις τα κουρεία και την άλλην μισή εις τα εκλογικά κέντρα. Νομίζω, ότι θα είναι εγκληματική η απόφασις της Κυβερνήσεως εκείνης, η οποία θα θελήσει, ν' αποφασίσει, να δώσει ψήφον εις τας γυναίκας.

Ο Βουλευτής Τ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ λέγει:

Απειθεία και αβελτηρία χαρακτηρίζει τας δημοσίας υπηρεσίας παρά ταις οποίαις επί έτη πολλάκις παραμένουν άνευ τινος ενεργείας αι αιτήσεις, περιμένουσαι τον Βουλευτήν διά να τας ανασύρει εις την επιφάνειαν. Αφ' ης μάλιστα εστάλησαν εις τα δημόσια γραφεία αι γυναίκες το κακόν επετάθη κατά τρόπον επικινδύνον. Όχι μόνον αυτά δεν παρέχουν καμμίαν υπηρεσίαν, εκτός ελαχιστοτάτων εξαιρέσεων, αλλά κατά γενικόν κανόνα παρεμποδίζουν και τους άρρενας υπαλλήλους εις την εργασίαν αυτών διά των ερωτοτροπιών και των ηαδιών των.

Είδατε ποτέ κύριοι συνάδελφοι εργαζομένην γυναίκα εις δημόσιον γραφείον;

Ή θα κοκκινίζει τα χείλη της, ή θα τρώγει ή θα ασκείται εις το λίγωμα των ματιών της.

Από των εισβολών αυτών εις τας δημοσίας υπηρεσίας αύται εντελώς παρέλυσαν. Και κατόπιν τούτου ευρίσκονται εν τη αιθούση ταύτη άνθρωποι, τολμώντες να υποστηρίζουν ότι πρέπει και παρ' ημών να δοθεί ψήφος εις τας γυναίκας. Αλλοίμονον εις το Κράτος αν, τουτο ήθελε συμβεί ποτέ. Νομίζω μάλιστα ότι διά την Θεραπειάν του παρατηρουμένου κακού αντί να σκεπτόμεθα περί του περιορι-

σμού των ωρών της εισόδου των Βουλευτών εις τα Υπουργεία, να σκεφθώμεν περί αποκλεισμού των γυναικών εις αυτά. Όστις πλην των άλλων θα έχει και τούτο το καλόν, ότι δεν θα μαραίνονται αχρησιμοποίητοι τόσο νέοι πεινώντες δι' έλλειψιν εργασίας, ενώ και ρωμαλέοι τον νουν είναι και άλκιμοι την ψυχήν και εις την πατρίδα παρέσχον πάσαν υπηρεσίαν. Δεν διστάζω λοιπόν να προτείνω εις την Κυβέρνησιν, όπως διά νομοθετικού μέτρου εισηγουμένου παρ' αυτής απαγορευθεί εις τας γυναίκας η δημόσια υπηρεσία.

Συνεδρίαση 8 Ιουλίου 1929

Α. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

...Εις το 1925 έγινε εις νόμος, ο οποίος επέτρεπε διά διατάγματος να παραχωρηθεί δικαίωμα εκλέγειν εις τας γυναίκας εις τας εχούσας ηλικίαν άνω των 30 ετών και γνωρίζουσας ανάγνωσιν και γραφήν. Κατά τον συντηρητικώτερον δηλ. τρόπον επέτρεψε να παραχωρηθούν πολιτικά δικαιώματα και διά λόγους δικαιοσύνης, και

διά λόγους εξυψώσεως της κοινοτικής και δημοτικής διοικήσεως.

Η εξέλιξις της κοινωνίας εις την Ελλάδα ήτο πλέον ή ευνοϊκή δι' αυτήν την επέκτασιν, διότι έχομεν απειρίαν οικογενειών, των προσφύγων, αι οποίαι στηρίζονται εις την εργασίαν των γυναικών και πολλάς χιλιάδας αγροτικών οικογενειών αι οποίαι λόγω της μεταναστεύσεως πάλιν στηρίζονται εις την εργασίαν και τα προσόντα των γυναικών. Αφήνω ότι εις όλον τον εργατικόν κόσμον η γυνή εργάζεται όπως και ο ανήρ, ότι εις τα βιομηχανικά κέντρα εργάζονται χιλιάδες γυναικών και, όπως και οι άνδρες, συνεισφέρουν επίσης εις τα βάρη της οικογενείας και εις τα δημόσια έσοδα. Αφήνω το άλλο γεγονός ότι καθ' όλον τον πόλεμον η δράσις της γυναικός ήτο τοιαύτη, ώστε επιβάλλεται η παραχώρησις αυτού του δικαιώματος, δικαιώματος το οποίον δεν πρόκειται να επηρεάσει την γενικήν πολιτικήν του Κράτους, πρόκειται μάλλον να επηρεάσει επί το ανθρωπιστικώτερον την κοινοτικήν και δημοτικήν διοίκησιν...